

# Hvad er der sket med kanonen?

Virker den eller er den kørt ud på et sidespor? Indførelsen af en kanon i historie med læreplanen Fælles Mål 2009 var noget helt nyt, og både før og siden har det hensigtsmæssige i en sådan kanon været genstand for ofte hidsige diskussioner blandt historikere og historiedidaktikere.

Forfattere: [Jens Aage Poulsen](#), [Peter Yding Brunbech](#)



I modsætning til historikere og historiedidaktikere har historielærerne, der skulle implementere kanonpunkterne i praksis, været forholdsvist afdæmpede og har generelt taget historiekanonen til sig. Nogle gange måske endog mere end det oprindeligt var hensigten.

Forenkede Fælles Mål (FFM), der trådte i kraft august 2015, har imidlertid ændret både læreplanens udformning og funktion – og dermed også historiekanonens placering i læreplanen og dens rolle i tilrettelæggelsen af undervisningen. Blandt andet skal kanonpunkterne nu ikke længere inddrages i kronologisk rækkefølge, ligesom punkterne heller ikke er bundet til bestemte klassetrin. Denne artikel præsenterer tanker bag historiekanon og dens nuværende status og placering i læreplanen for skolefaget historie.

## Hvorfor fik vi en historiekanon?

Ordet 'kanon' har sin oprindelse fra oldgræsk og er siden brugt i betydningen 'målestok' eller 'rettesnor'. Begrebet kendes også fra fx Bibelens kanoniserede (udvalgte) tekster, kanonisk ret, dvs. kirkens lovkodeks og kanonisering af helgener. Når noget kanoniseres eller gøres til en del af en kanon, er det altså noget, der er udvalgt eller godkendt i en eller anden forstand, som havende en særlig betydning.

Ideen om en kanon indenfor historiefaget blev lanceret af Bertel Haarder, allerede da han var undervisningsminister i 1980'erne. En egentlig historiekanon blev det ikke til på daværende tidspunkt, selvom der i læreplanen Historie 84 blev angivet såkaldte centrale kundskabsområder for faget. I midten af 00'erne blev Bertel Haarder undervisningsminister igen – i en periode, hvor kanontanken var mere i overensstemmelse med tidens ånd. I 2006 stod et bredt politisk forlig bag en ændring af Folkeskolelovens formålsparagraf, hvor dansk kultur og kulturarv blev fremhævet med formuleringen, at skolen skulle:

” [...] gøre dem (eleverne) fortrolige med dansk kultur og historie, give dem forståelse for andre lande og kulturer.

### Folkeskolens formål

Samme år nedsatte Bertel Haarder et ekspertudvalg for historie, der skulle udarbejde anbefalinger, foreslå redskaber og tiltag, der kunne styrke faget. I kommissoriet for udvalget blev også indføjet tanken om en historiekanon med følgende begrundelse:

” Det er regeringens opfattelse, at elever i folkeskolen ikke i tilstrækkelig grad er fortrolige med fortællinger fra Danmarks historie, og at de ikke har tilstrækkeligt kendskab til andre nationers historie. Som noget nyt vil regeringen indføre en historiekanon [...].

### Rapport fra udvalget til styrkelse af historie i folkeskolen: 2006



Kanontanken blev altså til dels formuleret ud fra regeringens opfattelse af, at elever "vidste" for lidt om deres egen og andres historie, men filosofien bag var også, at en sådan kanon skulle styrke elevernes oplevelse af at tilhøre et dansk kulturelt fællesskab:

” I en mere og mere global verden er det afgørende, at alle danske børn har et solidt kendskab til historie og den danske kulturarv.

På baggrund af kommissoriet udarbejdede historieudvalget en kanon med 29 nedslag eller "punkter" i kronologisk rækkefølge, som var valgt ud fra forskellige principper:

- De kunne repræsentere brud eller forandringer, som i nutiden blev anset for at være betydningsfulde.
- De kunne i eftertiden være tillagt og brugt for deres symbolske værdi.
- De kunne give muligheder for relevante perspektiveringer i tid og rum.

Kanonpunkterne indeholdt begivenheder fra hele verdenshistorien, men et flertal af punkterne var fra dansk historie.



Udvalgets forslag til en historiekanon blev offentliggjort i sommeren 2006 og blev straks anledning til en del debat. Fra en side lød beskyldningen, at kanonen var et udtryk for en bevidst national erindringspolitik fra regeringens side. Fra anden side lød det, at historiekanonen ikke var national nok. Også selve ideen med en kanon blev kritiseret for dels at kunne resultere i gold udenadslære, dels for at have karakter af et nationalt genrejningsprojekt pga. overvægten af 'punkter' fra dansk historie. Herudover var der naturligvis en del debat om, hvorvidt selve kanonpunkterne nu var de rigtige, eller om de burde have været anderledes.

### **Kanonen i undervisningspraksis 2009 – 2014**

Efter enkelte mindre justeringer, blev historieudvalgets oplæg til historiekanon en del af den ny læreplan Fælles Mål 2009, hvor den indgik som et bilag til slutmålene med en kronologisk opstilling af punkterne.

I Fælles Mål 2009 blev valget af de enkelte kanonpunkter ikke begrundet, men af den vejledende læseplan fremgik det, at kanonpunkterne "som udgangspunkt" skulle indgå i undervisningen i kronologisk rækkefølge. Læseplanen fastslog også hvilke kanonpunkter, der hørte til i hver af fagets tre forløb (3.-4., 5.-6. og 7.-9. klasse). Stort set alle kommuner valgte at benytte den vejledende læseplan stort set uændret, hvorved den altså blev bindende for undervisningen.

Ud over beslutningen om at kanonpunkterne skulle behandles i kronologisk rækkefølge over hele skoleforløbet, blev der også indsat anbefalinger for, hvor meget undervisning i kanonpunkterne skulle fylde. I vejledning til Fælles Mål 2009 fremgik det således, at arbejdet med kanonpunkterne ikke skulle omfatte mere end 25 % af undervisningstiden, og de enkelte

kanonpunkter ikke behøvede at indgå med samme fylde. Dermed blev der markeret, at undervisningen også skulle handle om meget andet end kanonpunkterne.

Mens flere historikere og historiedidaktikere var kritiske over for historiekanonen, tog de fleste historielærere den til sig. En del lærere gav den faktisk også langt mere fylde, end læreplanen lagde op til. I lærernes opgivelser til prøven i 2010, hvor historiekanonen endnu ikke var implementeret i udskoling, var der typisk eksplicit angivet 6-10 kanonpunkter. For en del lærere blev historiekanonen således opfattet som en form for pensum og altså som det stof, der primært skulle arbejdes med i undervisningen på trods af bestemmelsen om, at den maksimalt måtte fylde 25 % af undervisningen.

I PEU-rapporten (Prøver, Evaluering og Undervisning) for 2010 kunne fagkonsulenten ligeledes konstatere, at med få undtagelser faldt opgivelserne inden for perioden 1849-2000, som altså var den tidsperiode, man tilsyneladende beskæftigede sig med i 7. – 9. klasse. Årsagerne til dette fokus på den nyeste tids historie i udskoling skal givetvis også findes i en tradition for at gå kronologisk frem i historieundervisningen gennem hele skoleforløbet, men der er næppe tvivl om, at det er en tradition, som historiekanonen har været med til at styrke. Samtidig står det også klart, at historiekanonen mange steder kom til at fylde mere i historieundervisningen end de højst 25 %, der oprindeligt var hensigten.



## **Efter 2014/15 Forenklede Fælles Mål og historiekanonen**

Til forskel fra tidligere læreplaner, der har opereret med undervisningsmål, er Forenklede Fælles Mål (FFM), der blev indført i forlængelse af Folkeskoleforliget fra 2013, rettet mod læringsmål og formuleret som kompetencer i kompetenceområder og kompetencemål, der så er udkrystalliseret i et antal færdigheds- og vidensområder.

Kompetencer indenfor historiefaget består af koncepter, fremgangsmåder, metoder, procedurer osv., der er nødvendige for at få indsigt i historiske sammenhænge og begivenhedsforløb. Kompetenceorienteringen betyder, at FFM adskiller sig fra tidligere læreplaner. FFM opererer ud fra det princip, at eleverne i undervisningen tilegner sig redskaber til at arbejde med fx forskellige typer historiske kilder og til at forholde sig kritisk reflekterende til historiske fortællinger. Men FFM fastlægger ikke bestemte historiske stofområder, der skal bruges til at give viden og færdigheder samt udvikle kompetencerne

hos eleverne.

Selvom FFM ikke fastlægger bestemte historiske stofområder, giver det selvfølgelig ingen mening at undervise i koncepter og metoder i faget, uden at det sker i tilknytning til et indhold i form af emner/temaer med historiske problemstillinger. Valget af stofområder er imidlertid i sidste instans op til læreren, der, gerne i samarbejde med eleverne, skal udvælge stoffet ud fra bl.a. vurderinger af, om indholdet er historisk betydningsfuldt, har relevans for eleverne og om emnet/temaet kan fungere som velegnet ramme for, at eleverne kan nå de udvalgte læringsmål.

***Men hvordan passer en historiekanon, der netop peger på konkrete og afgrænsede indholdsområder, så ind i en læreplan, der er formuleret som kompetencer uden specifikt tilknyttede stofområder?***

Historiekanonen indgår stadig i læreplanen og punkterne er uændrede i forhold til den oprindelige kanon fra Fælles Mål 2009. Imidlertid er kanonens punkter nu ikke længere knyttet til bestemte klassetrin. Det skyldes blandt andet praktiske erfaringer med undervisning i kanonpunkterne, hvor det fx kunne være en udfordring at undervise i Kejser Augustus i 3.-4. klasse eller i Den Westfalske Fred i 5.-6. klasse. Men det skyldes også, at det kan være vanskeligt at arbejde med et tilføje eleverne et kronologisk overblik, når dette skal spredes ud over syv klassetrin, hvilket i et eller andet omfang forudsætter, at 15-årige i 9. klasse aktivt skal kunne huske ting, de hørte om som 9-årige i 3. klasse. Herudover ligger FFM i højere grad op til, at fx nærområdet og det lokale skal inddrages i historieundervisningen på de yngste klassetrin. Det giver god mening i forhold til elevernes forståelses- og refleksionsniveau, men det vil unægtelig være en udfordring for de fleste danske skoler at finde spor efter Tutankhamon, Kejser Augustus eller Columbus i lokalområdet.

Af FFM's læseplan fremgår det, at

” Ved afslutningen af 9. klasse skal samtlige kanonpunkter have været inddraget i undervisningen.

Kanonpunkterne kan således inddrages i eller udfoldes i undervisningsforløb, når det skønnes hensigtsmæssigt for at støtte elevernes historiske overblik og forståelse af sammenhænge, men der er ikke krav om, at de underkastes en selvstændig behandling adskilt fra den øvrige undervisning. I FFM er Historiekanon en overskrift på et færdigheds- og vidensområde under kompetenceområdet Kronologi og sammenhæng på alle tre trin, hvor færdighedsformuleringen lyder:

” Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse

Den viden, der er forudsætning herfor, udtrykkes som

” Eleven har viden om kanonpunkter

## Historiekanonens status i dag

At FFM har sat historiekanonen fri i forhold til kronologi og klassetrin er ikke sket med henblik på at svække den. Snarere har intentionen været at styrke kanon ved at omskabe den fra en pensumagtig liste med punkter, der skal indgå i undervisningen på bestemte klassetrin, til et fleksibelt og funktionelt redskab, hvor kanonpunkterne kan indgå i flere forskellige forløb i undervisningen, ligesom der også kan indgå flere kanonpunkter i samme forløb.

Som et eksempel på hvordan historiekanon nu kan bruges, har HistorieLab udviklet et undervisningsforløb til 5.-6. klasse med titlen "Seje gutter fra kanonen", som handler om kanonpunkterne Tutankhamon, Kejser Augustus, Absalon, Columbus og Christian 4.. Her skal eleverne bl.a. forholde sig til, hvordan, hvorfor og hvem, der tillægger bestemte personer særlig historisk betydning. Gennem et sådant undervisningsforløb kan man altså faktisk dække fem kanonpunkter samtidig med, at man beskæftiger sig med historiebrug. Men enkelte eller flere af kanonpunkterne kan naturligvis sagtens indgå i andre forløb også.

Et andet forløb kunne have tematikken Ressourcer og inddrage kanonpunkterne Ertebøllekulturen, Stavnsbåndets ophævelse og Energikrisen 1973. Fra slutningen af Ertebøllealderen er der bl.a. fundet kranier med tydelige spor efter slag. De tyder således på, at sammenstød mellem forskellige stammer eller grupper blev hyppigere. Mange forskere har antaget, at det skyldes kamp om ressourcer. Stavnsbåndets ophævelse står som symbolet for landboreformerne, men var ikke den vigtigste af landboreformerne i slutningen af 1700-tallet. For den enevældige statsmagt var det helt afgørende at effektivisere landbruget, så der kunne produceres og sælges flere landbrugsvarer – også til udlandet. Energikrisen i 1973 blev udløst af pludselige og voldsomme prisstigninger på råolie.

Alle kanonpunkter kan meningsfuldt inddrages i flere forløb. Eksempelvis kan den jævnlige genudsendte julekalender Absalons hemmelighed give anledning til, at man i de yngste klasser behandler aspekter af kanonpunktet Absalon. Hvis man på mellemtrinnet har et forløb om korstogene, hører han naturligt til her. Endelig kan han måske være relevant i et tværfagligt forløb i de ældste klasser om kulturmøder og -sammenstød.

Med FFM og de "fritstillede" kanonpunkter har historielæreren således fået betydelig større frihed i tilrettelæggelsen af undervisningen. Kanonpunkter er ikke et bestemt indhold, der absolut skal gennemgås i en særlig rækkefølge eller på særlige tidspunkter. Afslutningsvis kan man kort sige om kanonens nuværende plads i historieundervisningen:

- Kanonens punkter skal ikke gennemgås i en bestemt rækkefølge, men kan inddrages, når det giver mening
- Kanonpunkter er ikke bundet til noget bestemt klassetrin, og man kan sagtens undervise i Ertebøllekulturen i 9. klasse og i Energikrisen 1973 i 3. klasse.
- Når kanonpunkterne inddrages, skal de perspektiveres. Kanonpunktet Københavns bombardement 1807 er således i princippet ikke dækket ind, hvis man udelukkende underviser i begivenheden uden at perspektivere den til andre fænomener, tendenser, perioder eller begivenheder. I FFM's vejledning findes enkelte ideer til perspektivering af kanonpunkterne.

- FFM angiver hverken minimums- eller maksimumsgrænser for, hvor stor del af undervisningen der samlet skal anvendes på historiekanon eller på de enkelte punkter – dog skal alle kanonpunkter have været inddraget i undervisningen ved afslutningen af 9 klasse.